

**שקום שטחים חקלאיים לא מנוצלים ע"י השבת המגוון
הביולוגי של צומח השרון ומאכלסי בריכות חורף, במסגרת
פארק טבע קהילתי**

תקציר מחקר. ינואר 2013.

ליאב שלם

בית ספר ללימודי סביבה ע"ש פורטר

liavshal@gmail.com

בהנחיית פרופ' אביטל גזית (זואולוגיה) וד"ר יובל ספיר (מדעי
הצמח), הפקולטה למדעי החיים

בישראל שטחים פתוחים טבעיים הולכים ומצטמצמים ועמם
גובר האיום על המגוון הביולוגי. לפיכך יש חשיבות לנצל כל
הזדמנות לשיקום שטחים מופרים למטרות שמירת טבע גם עם
מדובר בחלקות קטנות. קיים יתרון נוסף במידה וניתן לשקם
השטחים כפארקי טבע קהילתיים המשרתים את הקהילה
והקהילה שותפה לשמירתם ותחזוקתם.

יצרנו שיתוף פעולה עם קהילת הכפר הירוק שנאותה להקצות
שטח חקלאי נטוש של כ- 14 דונם שישימש לבחינה של תהליכי
שיקום אקולוגי באמצעות חידוש חברת הצומח היבשתי של
הקרקעות הקלות בשרון ובאמצעות יצירת בריכת חורף, מערכת
אקולוגית שאפיינה את האזור בעבר. השיקום התבצע תוך
שיתוף קהילת תלמידי הכפר הירוק (השכבה הבוגרת) כמטרה
חינוכית ולימודית של שמירת הסביבה והטבע.

בהרצאה אתמקד בחלק המחקר המתייחס לשיקום בריכת
החורף ואנסה לענות על השאלה האם בריכת חורף בשטח
חקלאי פעיל תתפקד כנדרש? לבחינה שאלה זו נחפרה בריכת
חורף שגודלה כשלושה דונם בתחום השטח שיועד לפארק
קהילתי (במימון נקודת ח"ן ובסיוע הכפר הירוק, רט"ג וקק"ל).

בריכה זו ניזונה מנגר חורפי המתנקז משטח חקלאי פעיל של כ-500 דונם ובו גידולי שדה המטופלים בדישון וחומרי הדברה. לבחינת התאמה של השטח הנבחר להקמת בריכת החורף נבדקו הקריטריונים של הרכב הקרקע, זמינות נגר המאפשר קיום מים בבריכה לפחות לארבעה חודשים ואיכות מים המאפשרת התפתחות עושר של חסרי חוליות, דו-חיים וצמחייה הטיפוסיים לבריכות חורף. בהרצאה אציג את הממצאים המעידים כי בשנה השנייה לקיום הבריכה כל הקריטריונים המיציגים בריכת חורף בריאה, מולאו. נדרש מעקב ארוך טווח שיאשש שהממצאים והמסקנה הנ"ל תקפים לאורך זמן. תמיכה במסקנה הנ"ל נתקבלה מבדיקה של בריכת חורף סמוכה, ותיקה יותר, שנחפרה בשנת 2005 בשטח הכפר הירוק, חלק מהניקוז אל בריכה זו מקורו בשטח חקלאי. גם בבריכה זו נמצא מגוון ביולוגי עשיר של חי וצומח טיפוסיים לבריכות חורף. בהתאם, הקמה ושיקום בריכות חורף בשטחים חקלאיים היא חלופה אפשרית.

מלבד בריכת החורף נתקבלו ממצאים חיוביים גם ליכולת השיקום של צמחיית השרון. נושא זה לא יוצג בהרצאה הנוכחית.

במחקר זה נעשה ניסיון לבחון הקמה של שטח ציבורי פתוח המתבסס על ערכי טבע ונוף מקומיים אשר משרת הן את המערכות הטבעיות והן את קהל המבקרים. אנו מציעים לכנות פארקים בהם הטבע המקורי הוא התשתית הביולוגית לפארק, כפארק טבע קהילתי (פארק טבע עבור הקהילה). פארק זה נבדל מפארק עירוני או פארק טבע עירוני משום שהמושג טבע-עירוני לא בהכרח מצטמצם לטבע מקורי וכולל גם מינים של חי וצומח מלווי אדם. מודל זה יאפשר לבעלי תפקידים ומתכננים לשלב תכנים אלו בפראקים קיימים או מתוכננים.

המחקר נערך בשיתוף הנהלה, מורים ותלמידים של הכפר הירוק, ונתמך בנוסף ע"י קרן נקודת ח"ן, הקרן הקיימת

לישראל, ורשות הטבע והגנים. קרן סמולר וניקוב תמכה במלגת לימודים. תודה מיוחדת לרוני שושן ראש ענף אקולוגיה בכפר הירוק ולמעורבות תלמידי השכבה הבוגרת של הכפר הירוק על סיוע בתחזוקה, והדרכה לציבור.

קישור סרטון המציג את תהליך השיקום

http://wn.com/Ecological_restoration_of_unexploited_agriculture_land_Liav_Shalem, MA_Student

כתבה שפורסמה בירחון איגוד אדריכלי הנוף

<http://www.land-arch.org.il/files/wordocs/b6.5.pdf>